

## N:o 24.

Ank. till Riksd. kansli den 8 mars 1901, kl. 2 e. m.

*Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl.  
Maj:t i fråga om upphäfvande af dödsstraffet.*

Andra Kammaren har till lagutskottet hänvisat en af herr *M. F. Nyström* inom samma kammare afgifven motion, n:o 110, af följande lydelse:

»Frågan om dödsstraffets fullständiga borttagande ur allmänna strafflagen har upprepade gånger varit föremål för Riksdagens pröfning. Redan vid 1862—1863 årens riksdag, då den nya strafflagen förelåg till behandling, väcktes inom bondeståndet förslag om dödsstraffets fullständiga upphäfvande, hvilket också vann understöd af flere bland detta stånds främste män och efter votering af bondeståndet antogs. Vid den sista ståndsriksdagen år 1866 väcktes inom bondeståndet motion om dödsstraffets suspenderande på 10 år för att under tiden vinna erfarenhet, om detsamma efter den tiden kunde utan olägenhet afskaffas. Bondeståndet godkände enhälligt denna motion, men den afslogs af ridderskapet och adeln samt af borgareståndet, hvilka antogo lagutskottets afstyrkande utlåtande. Frågan kom åter före vid 1867 års riksdag genom en inom Andra Kammaren väckt motion om dödsstraffets upphäfvande, hvilken, af lagutskottet afstyrkt (med 8 röster mot 7), likväl vann Andra Kammarens bifall, dervid 103 stodo mot 53, under det att den i Första Kammaren föll med endast en rösts majoritet (39 mot 38). År 1868 väcktes liknande motioner i båda kamrarne, och denna gång tillstyrktes de af lagutskottet, men afslogos af båda kamrarne, hufvudsakligen på den grund, att regeringens främste man,

justitiestatsministern friherre De Geer, redan vid motionernas remitterande till utskottet, förklarar, att den begärda reformen icke hade att vänta regeringens sanktion så snart efter den nya strafflagens antagande samt att bestämmelserna i denna vore sådana, att dödsstraffet kunde anses vara faktiskt upphäfdt. Icke desto mindre väcktes redan 1872 inom Andra Kammaren ny motion i ämnet, men, afstyrkt af lagutskottet, delade den sin närmaste föregångares öde.

Frågan hvilade nu i 21 år eller till 1893, då den åter upptogs af två stockholmsrepresentanter, herrar Ekman och Wavrinsky, af hvilka den förre med instämmande af 19 kammarens ledamöter föreslog dödsstraffets upphäfvande, under det att den senare önskade dess suspendering och ersättande med listids straffarbete under så lång tid, att erfarenhet måtte vinnas, huruvida rättssäkerheten kunde tryggas, utan att afrättningar ega rum.

Lagutskottet, till hvilket dessa motioner remitterades, stälde sig nu, såsom flera gånger förut, afvisande mot motionerna, dervid såsom skäl förebärande, dels att afrättningarna under åren 1865—89 varit så få, dels att landets upplysta mening fordrade dödsstraffets bibehållande, dels slutligen att dödsstraffet vore ett statens berättigade nödvärn, i det att det vore omöjligt förhindra, att till listids straffarbete dömda mördare föröfvade nya mordgärningar.

Då frågan förekom till behandling i kamrarna, godkändes utskottets afstyrkande utlåtande, i Första Kammaren utan debatt, i den Andra efter en stunds öfverläggning, dervid flere talare, bland dem de båda motionärerna, med värme förde humanitetens talan.

Då jag, trots det kyliga mottagande ifrågavarande motion rönt vid 1893 års riksdag, likväl vågar mig på att å nyo framlägga förslag i samma riktning, sker det i öfvertygelsen om nödvändigheten att ej för de materiella intressena släppa ur sigte de stora humanitära frågorna, i synnerhet om de äro så grundligt utdebatterade och så väl förberedda för en slutlig lösning som den om dödsstraffets afskaffande.

Att anföra alla de skäl, som tala för dödsstraffets afskaffande, skulle vara detsamma som att bemöta och vederlägga alla de invändningar, som under den mer än den hundraåriga striden om dödsstraffet förts i alla kulturstater. Dessa invändningar äro i sjelfva verket vederlagda, och äfven reformens motståndare ha måst öfvergifva den ena positionen efter den andra, många i så hög grad, att de till slut icke haft någon annan kvar än den allra sista: *non possumus*. 1893 års lagutskott kan icke längre såsom skäl för sin motvilja anföra den förr så omhuldade afskräckningsteorien; det åberopar sig ej, såsom forna tiders lagstiftare, på Mose lag;

det talar ej om dödsstraffets rättmätighet; det har ingenting att säga om statens pligt att afsöndra skadliga element, såsom den Boströmska skolans anhängare under forna riksdagar gjorde. Det hänvisar i sjelfva verket till förhållanden, som delvis tala till förmån för dödsstraffets fullständiga upphäfvande, såsom att under de 25 åren 1865—1889 endast 9 afrättningar egt rum, delvis rör det sig med obestyrkta antaganden. Såsom sådana måste nemligen betecknas talet om att landets upplysta mening fordrar dödsstraffets bibehållande och att vårt lands fängelseväsen ej skulle vara i stånd att förhindra nya mord af inspärrade, för mord straffade förbrytare.

Att finna ett lands upplysta mening i en fråga som denna är en vansklig sak. Är den att söka i Riksdagen, så visar denna fråga, liksom många andra, att den undergår ständiga vexlingar. Vid 1863—1864 samt 1866 årens riksdagar uttalade sig bondeståndet *för* dödsstraffets afskaffande, och detsamma gjorde äfven majoriteten vid 1867 års riksdag, i det att då i begge kamrarne 141 ledamöter röstade för, under det att 92 röstade mot den då väckta motionen. Härefter vände sig vinden och gick i en annan riktning; huruvida den ännu håller i sig, återstår att se.

Att den allmänna opinionen i närvarande stund ej är böjd för dödsstraffets afskaffande, uppskrämd som den är af de ohyggliga brott, som på sista tiden föröfvats och af hvilka tidningspressen lemnat så utförliga skildringar, är helt naturligt, men det är lika naturligt, att denna opinion stöder sig på just de skäl, som länge sedan vederlagts, och hvarom den stora allmänheten ej kan förutsättas ega tillräcklig kännedom. Lagstiftaren deremot är pliktig att känna och pröfva dessa skäl, och om de befinnas ohållbara, är det hans oafvisliga pligt att låta dem fara och fota sitt handlingssätt på andra grunder än en tillfällig opinion, äfven om denna anser sig vara och uppträder under benämningen landets upplysta mening.

Bland de skäl, som 1893 års lagutskott anförde till stöd för dödsstraffets bibehållande, finner man äfven statens så kallade nödvärnsrätt mot grofva brottslingar samt den fara, som alltid hotar samhället, så länge sådana ännu äro i lifvet, äfven om de befinna sig inom fängelsets murar. Detta skäl vederlades under diskussionen i Andra Kammaren. Det är, sade man, nödvärn, om en niding med lyftadt vapen hotar mitt lif och jag för att rädda detta sjelf dödar, men om jag, sedan nidingen bundits till händer och fötter, gör det, är det mord. Derom äro alla ense; alla ause det vara orätt. Men det som är orätt för en, är det ock för tio, för hundra, för tusen och för tiotusen, äfven om dessa tio-

tusen konstituera sig till ett samfund eller en stat och stifta en lag, att en bunden ogerningsman skall dödas. Detta är, såsom Olivecrona säger i sin bok om dödsstraffet, icke nödvärn, utan hämnd — ett ovärdigt, okristligt straffmotiv, som för öfrigt icke längre erkännes i den moderna straffrätten. Men, invänder man, den fängslade brottslingen kan bryta sig lös och begå nya brott, och samhället måste hafva rätt att skydda sina medlemmar genom att taga förbrytarens lif. Härpå vill jag blott svara, att sannolikheten härför är mycket ringa, hvilket äfven framhölls under debatten i Andra Kammaren år 1893, dervid anfördes, att under åren 1865—89 21 listidsfångar lyckades rymma, men att af dessa 17 genast ertappades, under det att 2 förlorade lifvet under rymningsförsöket. Jag kan för öfrigt ej inse, hvarför det skulle vara svårare för våra fångelser att hålla reda på de grofva och farliga brottslingarne, än det är för dårhusen att hålla reda på sina patienter, hvilka i många fall äro vida farligare för den allmänna säkerheten än någonsin någon listidsfånge. Man har likväl aldrig ifrågasatt att skydda samhället genom att taga farliga dårars lif, och icke heller ha dårhusläkarne förklarat sig oförmögna att oskadliggöra dem — en förklaring som för öfrigt, och med rätta, skulle tolkas som en inkompetensförklaring att på ett tillfredsställande sätt sköta det honom anförtrodda kallet. Väl må jag medgifva, att vår fångvård lemnar åtskilligt öfrigt att önska, synnerligen i fråga om bevakningspersonalens ställning, hvilket måhända gör denna mindre lämplig att med fullt vaken blick fullgöra sina ofta svåra och ansträngande åligganden, men detta är en sak, som bör och, med god vilja hos de styrande, kan afhjelpas, och som därför icke bör utgöra ett hinder för en i sig sjelf god och nödvändig reform.

Om nu dödsstraffet hvarken är berättigadt eller i något afseende nödvändigt, och det derjemte är genom långvarig erfarenhet ådaga-lagdt, att det ej verkar afskräckande på personer, som af vild lidelse drifvas till brott, som är belagdt med dödsstraff, så är det tydligt, att det enbart på dessa grunder borde afskaffas. Hvarje straff bör ju ha till ändamål — förutom brottslingens oskadliggörande, hvilket kan ske genom hans inspärning — den felandes förbättring och upprättelse, men huru skall detta kunna ske, om lifvet beröfvas honom och således all möjlighet till förbättring afklippes? En talare i 1893 års Andra Kammare invände, att denna upprättelse borde kunna ske äfven i det kommande lifvet, men detta öfverensstämmer åtminstone ej med vår kyrkolära, och äfven om antagandet vore sant, bör det ej förebäras såsom ett skäl af dem, som hysa en motsatt åsigt. För dem deremot, som hylla vår kyrkolära med dess lära om eviga straff, bör

det vara i högsta grad upprörande, att en människa, vore hon ock den mest förhårdade brottsling, genom lifvets förlust beröfvas möjligheten att omvända och bättra sig, och jag kan ej förstå, huru den talare, som tröstade 1893 års Andra Kammare med berättelsen om en omvänd lifdömd, som frimodigt gick döden till mötes, hade hjerta att för denne ende glömma alla dem, som veterligen gått samma väg i förhårdelse. Det torde för öfrigt vara mer än tvifvelaktigt, huruvida en omvändelse, åstadkommen under de förhållanden, om hvilka nu är fråga, kan kallas verklig, och huruvida icke den tid, som förflyter mellan domen och exekutionen, är väl kort för en bestående sinnesändring, nog stark att gifva seger i lifvets frestelser, om lifvet skulle återgifvits åt brottslingen.

Om samhället i och med dödsstraffets utöfvande begår en orättfärdig handling, så är det klart, att det derigenom också ådrager sig ett ansvar, ty om samhällena gäller detsamma som om individerna, att deras gerningar skola följa dem efter. Huru detta ansvar drabbar samhället eller på hviiken särskild punkt, är naturligtvis omöjligt att säga, men att det i allmänhet fördröjer kulturutvecklingen, torde kunna med visshet påstås. I ett fall kan man dock spåra omedelbara skadliga följder, hvilka naturligtvis i sin ordning draga andra med sig och bidra till att sprida gift i samhällskroppen. Jag syftar här på den förvildning i sinnena, som alltid inträder i och med dödsstraffets verkställande. Denna förvildning var tydlig för alla och tog sig de brutalaste uttryck, så länge afrättningarna voro offentliga, och det var ej sällsynt, att samma dag, afrättningen egde rum, mordgerningar föröfvades af personer, som öfver varit densamma. Afrättningar verkställas visserligen numera ej offentligt, i det att en kongl. förordning af år 1879 stadgar, att de skola ske inom fängelserna, och de demoraliserande verkningarna äro i följd deraf ej så i ögonen fallande, men att de icke desto mindre inställa sig, är tydligt för hvar och en som egnar en, om ock blott flygtig, tanke åt saken. Och jag vågar säga, att dessa verkningar icke inskränka sig till allenast de sämsta befolkningslagren, utan att de i följd af den solidaritet, som förenar oss alla, sträcka sig vida längre. Man har varit i tillfälle att iakttaga detta under ransakningen med den nyligen afrättade Nordlund. Hela den tidningsläsande allmänheten, upprörd och förfärad öfver hans omenskliga gerning, har med den högsta spänning väntat att domen skulle falla, och många, många hafva i fantasien gått bödeln i förväg och fröjdat sig öfver, att rättvisan komme att gå hand i hand med deras blodtörst. Hvilket inflytande denna spända förväntan måste utöfva på de allra rääste sinnena, kan

man lätt tänka sig. Å andra sidan, om samhället kände sig medansvarigt med den missledd och fallne, om det uppfattade sin pligt att återupprätta honom, under det att det effektivt skyddade sina medlemmar mot den brottslige för den händelse han ej läte sig förbättras, huru skulle ej detta återverka på sedernas förmildrande? Detta erkändes ock i förbigående af 1893 års lagutskott, ehuru det ej vågade utdraga konsekvenserna af sitt medgifvande.

Ett af skälen för dödsstraffets upphäfvande är, att en domare kan misstaga sig och till döden döma en oskyldig. Dylikt har dess bättre ej på länge händt i vårt land, men det har så mycket oftare händt i andra länder, och en af 1893 års Andra Kammares lagfarne ledamöter uttalade sig just på den grunden för de då väckta motionerna.

Ett annat skäl är svårigheten, för att ej säga omöjligheten, att bedöma den brottsliges sinnesförfattning, då brottet begicks. Ju mer fasaväckande ett brott är, desto större anledning har man att antaga, att föröfvaren af detsamma varit utsatt för psykiska inflytelser, för hvilka han ej kan göra reda, och öfver hvilka han haft ingen som helst kontroll. Ett mord, begånget i vrede, af hämd, svartsjuka, vinningslystnad eller under rusets inflytande, låter förklara sig, men det fins andra, som ej alls kunna förklaras, då brottslingen icke visste hvad han gjorde, då han liksom greps af en för honom främmande magt, som dref honom att begå brottet. Ögonblicket derefter kan han vara till utseendet normal, och en tillkallad läkare skall kanske finna sig nödsakad förklara, att han icke kunnat upptäcka något abnormt i brottslingens själstillstånd. När nu enligt strafflagens 14 kap. uppsåtligt mord är belagdt med antingen dödsstraff eller lifstids straffarbete, ligger det nära till hands, att Konungens benådningsrätt tillämpas på den förra kategorien af brottslingar, så att de få umgälla sitt brott med lifstids straffarbete, under det att nåd förvägras dem, som höra till den senare kategorien, hvilka anses vara så mycket farligare, som man ej är i stånd att finna antagliga motiv för deras till utseendet mycket svårare brott, och emedan man ej på annat sätt tror sig kunna undanrödja dessa motiv än genom brottslingens afdagatagande. Om det nu under den psykiatriska vetenskapens fortsatta utveckling skulle visa sig, att detta slag af brottslingar, i likhet med dårar, icke äro fullt tillräkneliga för sina handlingar — och att detta är händelsen, synes man i många fall vara berättigad att antaga — så har samhället allaredan alltför många justitiemord på sitt samvete, och det synes mig vara hög tid att afskaffa en straffart, som afskär all möjlighet att godtgöra en begången orättvisa, hvilken ändå till slut måste återfalla på samhället sjelft.

Att ur den allmänna strafflagen borttaga dödsstraffet är icke att taga ett steg ut i mörkret.

Flere europeiska och amerikanska stater hafva redan genomfört reformen, och i våra grannland, Norge, Danmark och Finland samt i Belgien har faktiskt ingen afrättning egt rum under långa följder af år, i Finland icke sedan 1826. Någon olägenhet har deraf ej försports, ingen tilltagande brottslighet. Om ock här och der röster höjts för dödsstraffets återinförande, hafva dessa dock alltid nedtystats af den allmänna meningen, och der det tillfälligtvis återinförts, såsom i Toscana under trycket af oroliga politiska förhållanden, har det åter afskaffats utan att allmänna rättssäkerheten lidit deraf. I sjelfva verket verkställdes i Toscana under den långa tiden af 100 år, hvilka föregingo dess uppgående i det enade Italien, endast 3 afrättningar, en sparsamhet, som är förvånande i ett land, som dock ej torde kunna i kultur jemföras med Sverige.

Nära fyratio år hafva förflutit, sedan den nya strafflagen antogs, och ehuru dödsstraffet bibehölls deri som en kvarlefva ifrån äldre tider, hoppades man dock, och friherre De Geer uttalade det äfven, att det småningom skulle alldeles upphöra att tillämpas.

Den tidens lagstiftare antogo, att framtidens — vår tids — domare skulle hafva lättare eller vara villigare att tillämpa humanitetens grundsatser än den tidens, och utom i ett enda fall, det, som omförmäles i 14 kap. 6 § af strafflagen, lade de i domarens hand att gifva lif eller död. Villigt erkännes, att denna rätt utöfvats med urskilning och måtta, i det att afrättningarnes antal högst betydligt nedgått mot hvad fallet var före den nya strafflagens antagande, men den senaste tidens tilldragelser tyckas gifva vid handen, att vi åtminstone icke kommit långt utöfver den punkt, hvarifrån vi år 1864 utgingo.

Man har sagt, att det nya århundradet skulle blifva ett broderlighetens århundrade; kunna vi begynna det på ett bättre, värdigare, kristligare sätt än att gifva de mest olycklige, mest beklagansvärde bland våra lidande bröder tillfälle att upprätta sig?

På grund af det anförda tillåter jag mig värdsamt hemställa, att Riksdagen under uttalande, att den anser dödsstraffet böra ur allmänna strafflagen borttagas, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes låta utarbета och för en kommande Riksdag framlägga förslag till sådana ändringar i nu gällande strafflag, som i följd af dödsstraffets upphäfvande kunna vara erforderliga.»

---

Utskottet medgifver villigt, att det för ens känsla ligger något synnerligen tilltalande i motionärens framställning, liksom i hvarje förslag, som syftar till genomförande af milda grundsatser i strafflagstiftningen, och utskottet skulle med glädje helsa den stund, då dödsstraffet ej vidare behöfde användas såsom medel för rättsordningens uppehållande; men å andra sidan få dessa känslsynpunkter, efter utskottets mening, ej vara afgörande, då det gäller frågan, huruvida dödsstraff skall såsom straffart i vårt lands lagstiftning bibehållas eller bör i denna egenskap afskaffas. För denna frågas besvarande är det ingalunda nog att lita sig till yttringar af en mera eller mindre ensidig känsloriktning; här, om någonsin på lagstiftningens område, kräfvdes förståndets lugna och besinningsfulla skärskådande af alla de omständigheter, som med frågans lösning ega sammanhang.

Vill man då först söka för sig klargöra, huruvida statens oomtvistade befogenhet att inskrida mot brottslingar kan anses innebära äfven rätt att taga deras lif, då statens och statsmedlemmarnes säkerhet det fordrar, så bör man, efter utskottets uppfattning, ej gerna kunna derom stanna i tvifvel, om man blott aktgifver på det nära och nödvändiga sammanhanget mellan statens rätt och statens pligt. Hvarje statens pligt förutsätter med nödvändighet, att staten eger rätt att vidtaga de åtgärder, som för pligtens fullgörande äro af behöfvat påkallade. Beröfvas staten denna rätt, måste dermed ock statens motsvarande pligt upphöra. Nu lära väl meningarna ej vara delade derom, att bland statens högsta och oeftergifligaste pligter ingår dess skyldighet att värna och skydda samhället mot inre såväl som yttre faror, och det är då uppenbart, att staten måste ega rätt att tillämpa äfven dödsstraffet gent emot dem, hvilkas brottsliga vilja ej annorledes kan stäffas eller undanrödjas. Är dödsstraffet nödvändigt för rättsordningens uppehållande, är alltså dermed, såvidt utskottet kan finna, dess berättigande ådagalagdt.

Öfvergår man då till undersökning om dödsstraffets nödvändighet, måste dervid i främsta rummet utredas, hvilket ändamål dödsstraffets upptagande i straffskalan för vissa brott har att fylla. Detta ändamål är gifvetvis tvåfaldigt, dels att afskräcka från sådana brotts begående, dels och hufvudsakligen att för framtiden undanrödja den fara, som är förenad med tillvaron af en i så hög grad brottslig vilja som den, hvilken kan i dessa brott komma till uttryck.

Kunna nu dessa båda syften vinnas med andra och lindrigare medel än dödsstraffet, bör naturligtvis förändring i sådan riktning ega rum. Detta är dock, efter utskottets åsigt, ej förhållandet.



Hvad förstnämnda syfte vidkommer, har visserligen motionären velat fränkänna dödsstraffet all kraft derutinnan och ansett det vara »genom lång erfarenhet ådagalagdt, att det ej verkar afskräckande på personer, som af vild lidelse drifvas till brott, som är belagdt med dödsstraff»; men häremot vill utskottet erinra, att den omständigheten, att stadgandet om dödsstraff såsom påföljd af brott ej varit till fyllest att förhindra *alla* sådana brott, ej kan, såsom motionären ansett, åberopas till bevis om dödsstraffets fullständiga kraftlöshet i afskräckningshänseende: det framgår deraf allenast, att dödsstraffets afskräckande inverkan ej under alla förhållanden är så stor, att den förmår afhålla från dylika brott.

I huru många fall dödsstraffet afskräckt från brott, kan naturligtvis ej med visshet beräknas; men nog förefaller det utskottet oemotsägligt, att, om öfver hufvud taget någon straffart besitter förmåga att afhålla från brott, denna just skall vara dödsstraffet, hvars tillämpning innebär förlust af något för hvarje människa så dyrbart som hennes eget lif.

Redan detta förhållande gör det, efter utskottets åsigt, betänkligt att borttaga dödsstraffet ur lagstiftningen. Denna betänklighet stegras till afgörande hinder, om man rigtar sin uppmärksamhet på det andra syftet, som dödsstraffet eger, eller att effektivt skydda samhället mot faran af en sådan brottslig vilja, som kan i vissa brott framträda.

Väl låter det tänka sig, att man, utan att bringa brottslingen om lifvet, *kan* undanrödja och förebygga möjlighet för honom att begå nya brott, men härför erfordras en så väsentlig skärpning af frihetsstraffet, att den, efter utskottets mening, ej bör ifrågasättas. Att t. ex. låta en, äfven den gröfsta och mest förhärdade, brottsling för umgällande af sitt brott tillbringa hela sitt återstående lif slagen i bojor till händer och fötter, eller att mot honom vidtaga annan liknande åtgärd kan ej stå tillsammans med ett civiliseradt samhälles fordringar på straffverkställighet och är i utskottets tanke i ojemförligt högre grad än dödsstraffets användning oförenligt med en högre samhällskultur. Dödsstraffets afskaffande skulle således ej kunna undgå att öka faran af att fångar, som för begångna brott redan ådömts högsta och strängaste tillåtna frihetsstraff, å nyo finge tillfälle att tillfredsställa sin samhällsvådliga vilja. Särskildt för den personal, som hade att bevaka dylika fångar, blefve ställningen synnerligen vanskelig, och det kan, efter utskottets åsigt, ej vara rättvist att af humanitära hänsyn för brottslingar utsätta samhällets laglydiga medlemmar för oberäkneliga faror.

Motionären har, i anslutning till föregående anhängare af dödsstraffets afskaffande, velat hemta stöd för åsigten, att dödsstraffet utan

fara för rättsordningen kan borttagas, uti den omständigheten, att staten ej funnit nödvändigt att taga sådana personers lif, hvilka till följd af psykisk abnormitet äro för samhället fullt lika vådliga som någonsin de gröfsta brottslingar, men, såvidt utskottet kan se, föreligger emellan dessa fall ej någon verklig analogi. Statens straffande verksamhet är väl dock till grunden något helt annat än den verksamhet, som är af nöden till deras hjälp, som förlorat sitt förstånd, och staten bör därför också på förstnämnda område tillämpa helt andra lagar än dem, som beträffande de sinnessjuka förestafvats af barmhertighet och medlidande.

I detta sammanhang kan utskottet ej underlåta att till bemötande upptaga den under förhandlingarna angående dödsstraffet gång efter annan uttalade, äfven af motionären biträdda uppfattningen, att dödsstraffets bibehållande i ett samhälles lagstiftning skulle för samhället beteckna en lägre grad af kultur än den, som funnes i samhällen, der dödsstraffet afskaffats. Såvidt utskottet förstår, saknar denna uppfattning berättigad grund. Ett folks kulturutveckling sammanhänger visserligen med dess strafflagstiftning så till vida, att denna senare röner intryck af den allmänna rättsuppfattning, som hos folket är rådande, men häraf följer ingalunda, att det folk, som har den mildaste strafflagen, också står högst i kultur. Snarare kan ett folks allmänna kulturståndpunkt bedömas efter antalet och beskaffenheten af de brott, som begås. Ej heller dessa omständigheter äro emellertid för kulturutvecklingen afgörande. Äfven i ett samhälle med den högsta kultur kunna individer finnas, som af denna ej rönt något som helst förädlande inflytande och hvilka alltså kunna komma att begå brott, som stå i den skarpaste motsats mot den allmänna kulturutvecklingen inom samhället. Det är lagstiftningens oafvisliga pligt att härtill taga hänsyn och afpassa sina straffbestämmelser ej blott efter hvad som i betraktande af samhällets allmänna kulturståndpunkt kan anses vara i regel till fyllest, utan jemväl efter den högre grad af brottslighet och samhällsfarlighet, som i undantagsfall kan framträda. Uppmärksammas bör äfven, att en stats straffande verksamhet ej uteslutande riktas sig mot dess egna medlemmar, hvilkas kulturutveckling är för lagstiftaren känd, utan äfven kan afse medlemmar af andra stater, hvilka till äfventyrs intaga en lägre ståndpunkt i berörda hänseende. Särskildt i fråga om de synnerligen upprörande brott, som härröra af anarkistiska åskådningar eller eljest hafva politisk grund och innebörd, är det, efter hvad erfarenheten ådagalagt, ej ovanligt, att medlemmar af en stat utsträcka sitt verksamhetsfält äfven till andra staters områden.

Det af motionären åberopade faktiska förhållandet, att några stater

afskaffat dödsstraffet ur sina lagstiftningar, kan efter utskottets mening ej heller med fog åberopas till stöd för den af motionären ifrågasatta reformen i vårt land. Äfven om någon afsevärd ökning af de förut med dödsstraff belagda brottens antal ej kommit till synes efter dödsstraffets afskaffande, kan deraf ej dragas någon säker slutsats om ofarligheten för rättsordningen af dödsstraffets borttagande ur lagstiftningen. Förenämnda gynsamma omständighet kan nemligen bero på helt andra faktorer än dem, som angå straffmedlens effektivitet.

Utskottet vill äfven framhålla, hurusom erfarenheten i vårt land under senaste tiden ingalunda gått i riktning att ådagalägga dödsstraffets obehöflighet. Tvärtom har derigenom gifvits ett mycket kraftigt stöd åt den motsatta meningen, som också, såvidt utskottet kunnat erfaras, omfattas af den öfvervägande delen af vårt lands befolkning.

Slutligen förtjenar det efter utskottets åsigt att uppmärksammas, att dödsstraffets bibehållande i lagstiftningen ej är liktydigt med att detsamma faktiskt bringas i tillämpning. Huruvida detta skall ske, beror, såsom sig bör, uteslutande af brottslighetens intensitet, och med de starka garantier vi ega dels deri, att dödsstraffet i regel upptagits i straffskalan endast såsom alternativt straff, dels uti den Konungen tillerkända benådningsrätten, kan det ej befaras, att detta straff i vårt land kommer till användning i andra fall, än då detsamma står i full öfverensstämmelse med en allmän och välgrundad rättsuppfattning.

Med uttalande af den förhoppning, att behöfvat af dödsstraffets användning i och med stigande upplysning och utveckling allt mera måtte inskränkas och möjligen så småningom helt och hållet upphöra, får utskottet, under åberopande af det ofvan anförda, hemställa,

att herr Nyströms föreliggande motion ej må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 5 mars 1901.

På lagutskottets vägnar:

CARL B. HASSELROT.

---

## Reservationer:

af herr *Zetterstrand* mot vissa delar af motiveringen; samt

af herr *Lindhagen*, som anförde:

»Jag anser, att utskottet bort tillstyrka motionen, och behöfver till stöd för denna mening gent emot utskottet endast åberopa motionärens klara bevisföring.

Då utskottet emellertid äfven tillagt, att erfarenheten i vårt land under senaste tiden skulle kraftigt ådagalagt dödsstraffets behöflighet samt att man i benådningsrätten eger en stark garanti för, att dödsstraffet ej vinner tillämpning i andra fall än då det står i full öfverensstämmelse med en välgrundad rättsuppfattning, så förtjena dessa påståenden dock någon närmare undersökning.

Under förarbetena till 1864 års strafflag uttalade man redan tidigt sina tvifvelsmål om nödvändigheten af dödsstraffets bibehållande, på samma gång man i allmänhet var på det klara med, att »detta straff ej kunde inför förnuftets och rättvisans domstol försvaras». Men för den gången stannade man vid att dels väsentligen begränsa antalet brott, för hvilka dödsstraff kunde ifrågakomma, och dels i dessa fall utsätta det såsom allenast ett alternativt straff jemte lifstids straffarbete. Härigenom ansågs emellertid, såsom justitiestatsministern yttrade under öfverläggningarna inom ridderskapet och adeln, att »ett stort steg vore taget till dödsstraffets afskaffande».

Det blef derefter benådningsrätten förbehållet att söka uppfostra den allmänna meningen till att en gång kunna taga steget fullt ut. I öfverensstämmelse härmed hafva också under åren 1865—1899 af 109 dödsdömde endast 11 blifvit afrättade.

Men så kom den af utskottet åberopade erfarenheten från senaste tiden. Under år 1900 dömdes nemligen fyra personer till döden och af dessa undergingo ej mindre än tre sitt straff. Dessa fall voro följande.

Stationsskrifvaren *Theodor Julius Sallroth* från Ronneby, född i april 1879, begick natten till den 7 oktober 1899 rån-mord å en kamrat. Högsta domstolen dömde den 27 februari 1900 Sallroth till döden, men tillstyrkte »med hänsyn till Sallroths ungdom» enhälligt nåd för honom. I utslag den 25 maj 1900 afslog Kongl. Maj:t nådansökningen, hvarefter Sallroth afrättades den 5 juli 1900.

Arbetaren *Lars Nilsson* från Hörup, född 1851, begick på morgonen den 4 december 1898 rån och innebrände derefter den han rånat. Högsta domstolen dömde honom den 24 april 1900 till döden. En ledamot var

skiljaktig och yttrade, att då den nervsjukdom, antagligen epilepsi, hvaraf Nilsson lidit, enligt såväl öfverläkarens vid Lunds hospital yttrande som medicinalstyrelsens utlåtande finge anses hafva utöfvat ett menligt inflytande å Nilssons sinnesbeskaffenhet, dömde denne ledamot till allenast lifstids straffarbete. Beträffande Nilssons nådansökan afstyrktes denna af fyra ledamöter i domstolen. Två ledamöter yttrade, att med afseende derå, att Nilsson måste antagas hafva vid tiden för brottet lidit af en nervsjukdom, som enligt medicinalstyrelsens yttrande kunnat utöfva inverkan på hans lynne och hans beherskningsförmåga, tillstyrkte desse förskoning från dödsstraffet. Den ledamot, som varit skiljaktig i sjelfva målet, anförde, att då de i målet hörda medicinska myndigheter stannat i motsatta åsigt beträffande frågan, huruvida Nilsson, hvilken lidit af en nervsjukdom, antagligen epilepsi, borde antagas hafva i följd af samma sjukdom vid brottens föröfvande saknat förståndets fulla bruk och då tillämpning af dödsstraff ovilkorligen förutsätter ett nekande svar å denna fråga, alltså och under åberopande af sin skiljaktiga mening i sjelfva målet tillstyrkte äfven denne ledamot benådning från dödsstraffet. Enligt utslag den 25 maj 1900 afslog Kongl. Maj:ts nådansökningen, hvarefter Nilsson afrättades den 23 påföljande augusti.

*Johan Filip Nordlund*, född 1875, dömdes af högsta domstolen den 13 november 1900 för fem af honom natten till den 17 maj 1900 ombord å ångfartyget Prins Carl begångna mord jemte åtskilliga mordförsök att i en bot mista lifvet. Nordlund, som ej sökte nåd, blef i enlighet med Kongl. Maj:ts utslag den 30 november 1900 afrättad den 10 december samma år.

*Sara Lund*, född 1858, ingaf år 1888 sin svärmoder arsenik, hvaraf denna afled, samt beröfvade år 1898 äfven sin man lifvet genom att ingifva honom sönderstötta glasskärfvor, inblandade i gröt. Högsta domstolen dömde den 16 maj 1900 Sara Lund för det första brottet till lifstids straffarbete och för det senare till döden. Fem ledamöter i domstolen ansågo emellertid »omständigheterna i målet icke vara af beskaffenhet att oundgängligen påkalla tillämpning af dödsstraff» samt tillstyrkte därför Sara Lunds nådansökning, hvilken deremot afstyrktes af två ledamöter. Genom Kongl. Maj:ts utslag den 21 september 1900 blef Sara Lund af nåd förskonad från dödsstraffet.

Den gamla uppfattningen, att dödsstraffet bör, om ock blott småningom, afskaffas, bygger ingalunda på den orimliga förutsättningen, att någon särdeles svår förbrytelse ej vidare skall inträffa. En upplyst allmän mening får följaktligen ej förlora sinnesnärvaron och släppa alla sina grundsatser blott

derför, att det inträffar något enastående undantagsfall, såsom Nordlunds ännu oförklarade förbrytelse.

Icke heller kan det enligt förut tillämpade principer anses från samhällets synpunkt »oundgängligt» att kräva en förvildad tjuguarig ynglings och en tilläventyrs mindre tillräknelig epileptikers blod. Bland sakkunnige är därför den meningen ganska allmän, att i afslagen å Sallroths och Nilssons nådansökningar ligger en bestämd brytning med de grundsatser, som efter år 1864 gjort sig gällande i fråga om benådningsrättens utöfning och dermed äfven i viss mån ett omintetgörande af de hitintills vunna resultaten af sträfvandena på vägen mot dödsstraffets afskaffande. Huruvida nu detta betyder en varaktig omkastning i grundsatser eller blott innebär en tillfällig yttring af den allmänna misstämning, som uppstod omedelbart efter Nordlunds blodsdåd, derom äro gissningarna ganska delade. I hvarje händelse ligger det enligt många sakkunniges uppfattning en uppenbar inkonsequens i att låta Sallroth och Nilsson gå i döden, men deremot benåda Sara Lund från det dödsstraff, hon förskylt för sin efter lång och mogen öfverläggning utförda mordgerning.